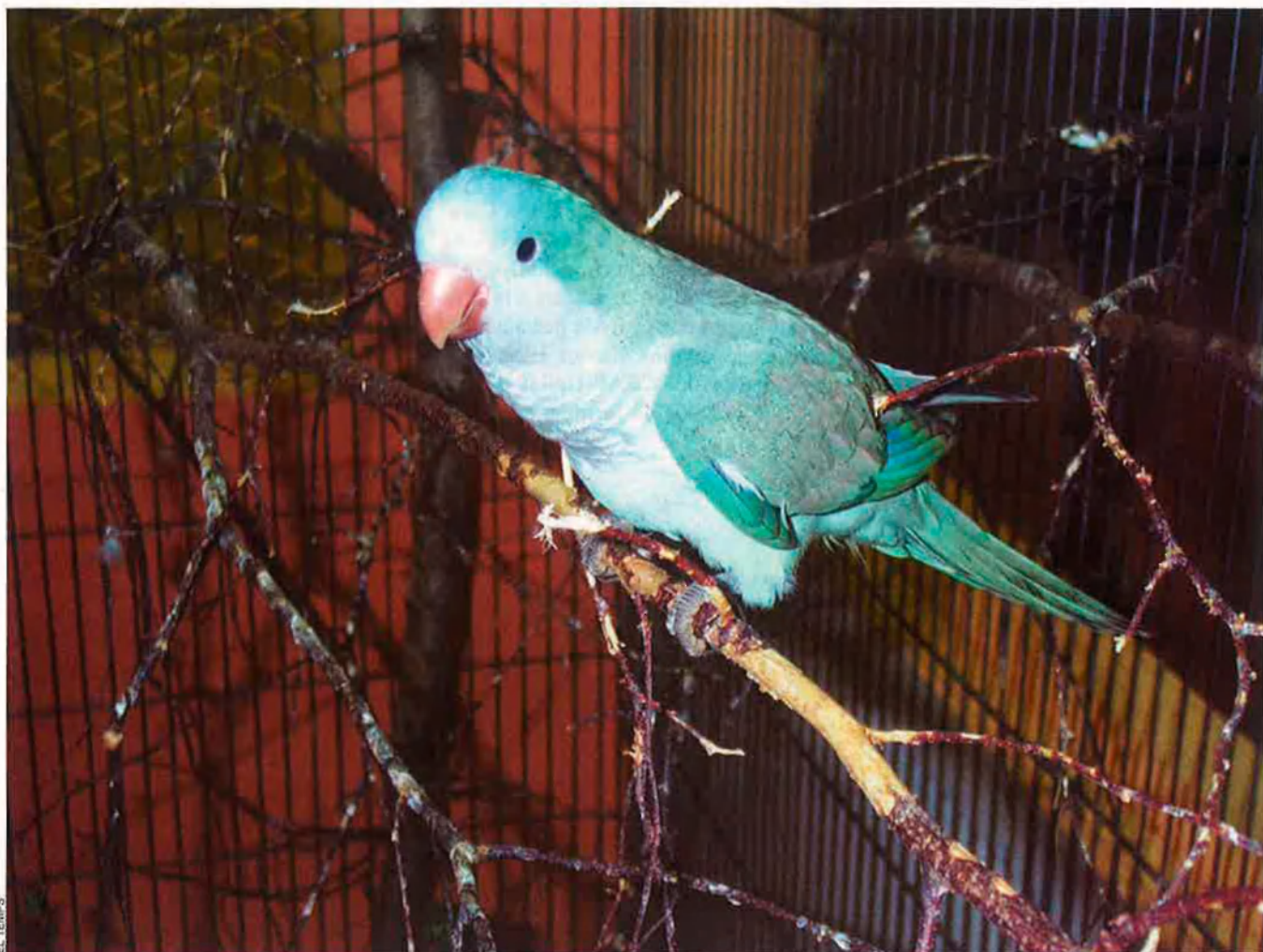

Quan arriben sense permís

La cotorreta de l'Argentina ha invaït Barcelona, on n'hi ha 2.000, i les Balears. Amb la grip aviària, molta gent allibera, inconscientment, els seus ocells.

Des del segle XVII, prop del 40% de les extincions de fauna conegudes al Planeta han estat degudes a la intervenció d'espècies exòtiques que s'han convertit en invasores. Però sovint es confon l'arribada d'una espècie exòtica amb el perill real que aquesta acabi alterant l'hàbitat en el qual s'ha instal·lat. Una espècie pot ser exòtica, però no necessàriament invasora. De fet, la majoria d'espècies exòtiques queden confinades en hàbitats del tot humanitzats –moltes de les espècies exòtiques introduïdes voluntàriament per l'home s'utilitzen habitualment en agricultura i ramaderia– i no en surten mai. La comunitat científica considera que només el 10% de les espècies exòtiques acaben convertint-

La primera causa de pèrdua de biodiversitat en un ecosistema és la destrucció directa dels hàbitats de les espècies per l'acció humana. Però l'arribada d'espècies foranes capaces d'adaptar-se ràpidament als ecosistemes naturals que els són aliens, és a dir, invasores, esdevé un veritable perill per a la supervivència de la fauna autòctona, que ara ha de lluitar pel seu aliment i per mantenir el seu territori. És la guerra entre espècies autòctones i invasores. El resultat sol ser nefast per a l'equip de casa.

se en invasores. Que la presència de fauna forana acabi sent perjudicial depèn del nombre d'individus i de la seva localització. Una espècie exòtica es converteix en invasora quan entra en hàbitats naturals, hi cria molt i aconsegueix interferir en els processos naturals d'espècies autòctones o en processos ecològics locals.

La llista d'espècies exòtiques que han esdevingut al·lòctones (invasores) és inacabable, alhora que imprecisa. Però alguns d'aquests animals, que han arribat accidentalment o dutes expressament per l'home, han triat els Països Catalans com a residència. Les bones condicions climàtiques i la seva situació privilegiada a la Mediterrània fan atractiu aquest territori per a una

trentena d'espècies amb molta presència.

Formigues amb D.O. Països Catalans. Dues espècies de formigues que es poden considerar invasores han arribat al nostre territori, la formiga argentina (*Linepithema humile*) i la invasora de jardins, que només es troba a Catalunya (*Lasius neglectus*). La formiga argentina s'ha trobat a Catalunya, les Balears, el País Valencià i la Catalunya Nord, a més d'algunes regions de Portugal i Andalusia. Andorra, per contra, se n'ha lliurat, gràcies a la seva climatologia, massa freda per a aquesta espècie. Segons Xavier Espadaler, investigador del CEAF-Unitat d'Ecologia de la UAB, la formiga argentina

es troba "gairebé exclusivament en medis del tot humanitzats. Però també poden trobar-se en espais sense gaire influència humana. En aquests casos, el seu efecte és negatiu, per a les formigues autòctones, que solen desaparèixer, i també perquè poden truncar relacions naturals que s'havien establert entre formigues autòctones i altres organismes". Així, Espadaler explica que on hi ha molta formiga argentina la pol·linització d'algunes plantes en queda afectada, ja que les argentines visiten les plantes pel nèctar o pels pugons, i interfereixen amb els pol·linitzadors legítims. També poden interferir en alguns processos de dispersió de llavors fets per formigues locals.

Les aus exòtiques, mascotes.

Algunes de les espècies exòtiques que arriben a casa nostra acaben convertint-se en animals domèstics, especialment en el cas de les tortugues i dels ocells. Només a Catalunya s'han comptabilitzat nou espècies d'aus exòtiques, bona part de les quals són tropicals, que s'han convertit en mascotes d'ocelleria i que posteriorment han estat alliberades imprudentment. El cas més conegut és el de la cotorra de pit gris o cotorreta de l'Argentina, també present a les Balears. A Barcelona n'hi ha uns 2.000 exemplars. Amb una gran capacitat per aguantar el fred, fa niu en llocs insospitats, com ara fanals i pins, i competeix amb els coloms per les engrunes de pa. Són especialment sorolloses, motiu pel qual moltes persones que les havien adquirit com a mascotes després les deixen anar. "Mentre no molestin i es mantinguin apartades en una palmera d'un jardí, resulten simpàtiques, però quan la població s'expandeix en colònies fora de la ciutat, i la seva gana voraç fa estralls als cultius pròxims", destaca Carles Senar, investigador del Museu de Zoologia de Barcelona. També ha arribat a Catalunya el rossinyol del Japó i la cotorra de Kramer, d'origen africà i asiàtic.

Davant la proliferació d'aquests ocells com a mascotes, el Govern català adverteix que, "per por a la grip aviària, molta gent comença a alliberar els seus ocells domèstics, sense tenir en compte que no poden patir aquesta

El regne del silur

A la fauna que habitava la confluència dels rius Segre, Cinca i Ebre, se la fa conèixer des de fa poc més de trenta anys amb un depredador que amenaça d'acabar amb tots els peixos autòctons: el silur. Es tracta del peix més gran que habita els rius del centre d'Europa i que va ser introduït artificialment (il·legalment) per pescadors alemanys als pantans de Riba-roja i Mequinensa el 1974.

Ara, no cal dir-ho, és el rei d'aquestes aigües. Aquesta anomalia ha tingut, però, repercussions molt positives econòmicament parlant, ja que ara, pobles com Mequinensa, Faió, Riba-roja o la Granja d'Escarp són una insòlita destinació turística amb un únic reclam: pescar amb relativa facilitat exemplars de dos metres d'alçada i prop de cent quilos de pes. A Mequinensa, sobretot, s'ha generat un pròsper negoci de restauració i venda i lloguer d'estris de pesca. Hi ha càmpings, restaurants, apartaments de lloguer... A la majoria, els rètols s'escriuen en alemany, la llengua que parlen ben bé el 80% dels clients. Aquesta nova realitat també ha fet que ara hi hagi interès per llogar embarcacions per recórrer els pantans. Es cotitza a l'alça el recorregut que passa per sobre de l'antic poble de Faió, amb el campanar emergent de les aigües de l'Ebre a la confluència amb el Mataranya. L'única por és què passarà quan els silurs busquin menjar aigües enllà. Medi Natural ja va donar la veu d'alarma a Lleida quan recentment en van aparèixer exemplars a la canalització del Segre al seu pas per la capital del Segrià. Tot i que hi ha una pregunta sense resposta: hi van arribar per si mateixos, o els va empenyer la mà de l'home?

Anna Sàez

A dalt, el musclo zebra, present al delta de l'Ebre i al País Valencià. A sota, la formiga argentina.

malaltia perquè estan tancats i no han tingut contacte amb altres ocells. Però en qualsevol cas seria més perillós alliberar-los que deixar-los a casa, perquè en llibertat està clar que estenen la malaltia", apunta Jordi Ruiz, del servei de Fauna del Departament de Medi Ambient.

El musclo zebra s'estén. El tram baix de l'Ebre pateix la invasió d'una espècie de mol·lusc, el musclo zebra, que amenaça l'ecosistema local. Les aigües clares del Delta són la prova de la potent activitat filtradora d'aquest

mol·lusc que va arribar a Catalunya al 2001. Els tècnics que estudien aquesta invasió consideren que podria ser el major problema ambiental a l'estat espanyol en cinc anys si no se n'atura la proliferació. Originari de les ribes del mar Negre, aquest mol·lusc ja ha colonitzat mig món com a conseqüència del poc control en el trànsit d'embarcacions i els canals fluvials. El musclo zebra es pot reproduir quan les seves larves s'arrosseguen pel corrent suau d'un riu. La invasió d'aquest mol·lusc ha tornat en l'actualitat, ara fa un parell de mesos s'ha detectat al País Valencià.

La palmera, en perill. En el cas del País Valencià, dos insectes, el corc roig i la papallona *Paysandisia*, han estat identificats com a perillosos per al manteniment de l'ecosistema autòcton. El corc roig és una mena d'escarabat provinent de l'Àsia sud-oriental que ha arribat al País Valencià a través de les exportacions de palmeres. Aquests insectes ataquen les ferides de les palmeres per la poda i a les bases de les fulles, on la femella diposita aproximadament uns dos-cents ous. Les larves nascudes perforen la planta i li provoquen la mort segura. La papallona *Paysandisia*, procedent d'Amèrica, actua d'una manera semblant al corc i produeix efectes molt similars en les palmeres. Segons José Plumed, tècnic del Jardí Botànic de la Universitat de València, el perill d'aquestes espècies rau en el fet que "els atacs són difícils de localitzar i els tractaments fitosanitaris no han estat efectius, de manera que el sistema que s'utilitza per controlar els brots és tallar les plantes malaltes".

En el medi aquàtic també persisteix l'amenaça, especialment per a peixos com el samaruc. Entre les espècies invasores més perilloses hi ha la gambúsia, un peix menut provinent dels Estats Units que es va instal·lar a l'estat espanyol als anys vint. La seva alta capacitat per adaptar-se a nous medis i l'alta fecunditat li han permès de sobreviure fins a avui. Però aquest peix es menja els ous i els exemplars joves de samaruc, i des de la Conselleria de Territori i Habitatge se n'aconsella l'eradicació. En aigües valencianes viu un altre peix introduït per l'home, per interès per a pesca esportiva, que és la perca americana. Al País Valencià s'utilitza per repoblar rius des del 1964, malgrat que implica un perill per a les poblacions locals, ja que devora altres peixos. També hi trobem el peix mòmia, que amenaça especialment el samaruc valencià. De fet, ja s'ha trobat un exemplar de peix mòmia al delta de l'Ebre, un fet que ha posat en alerta els experts, ja que amenaça també el peix farfet. Segons Jordi Domingo, del Servei Devesa-Albufera del Ajuntament de València, "avui, quan es llança una xarxa, el 80 % del que es recull són espècies al·lòctones, que sens dubte desplacen les autòctones".

EL TEMPS

El visó americà ha fugit de les granges i s'ha escampat per Catalunya i el País Valencià. És molt agressiu i té gran capacitat reproductiva, la qual cosa el fa entrar en dura competència amb l'autòcton visó europeu.

Una espècie que ha aconseguit estendre's amb molt d'èxit és el cranc roig americà, un crustaci procedent del golf de Mèxic, ara present per gairebé tot el món gràcies a la seva capacitat de sobreviure en aigües contaminades i amb poc oxigen. A final dels anys setanta es va introduir als camps d'arròs de València i al delta de l'Ebre per a cria per a la pesca. Però un decret del 2004 en va prohibir la comercialització i se'n van alliberar molts exemplars. Aquest cranc és portador del fong *Aphanomyces astaci*, que en aquests moments està provocant l'extinció del cranc de riu autòcton. També és responsable del deteriorament del sòl, ja que excava profundes galeries a la terra.

En el medi terrestre, l'ecosistema valencià ha viscut la recent arribada d'un mamífer, el visó americà, instal·lat a Catalunya des del 1979. El visó es cria en captivitat per poder-ne comerciar la pell, però s'han creat poblacions en llibertat per culpa de les fugides. Al País

Valencià, les zones amb més presència són la part alta dels rius Palància i Millars. Amb gran capacitat reproductiva i agressivitat, aquest carnívor entra en

dura competència amb el visó europeu. A parer de Juan Antonio Gómez, cap del Centre de Protecció i Estudi del Medi Natural del País Valencià, "l'arri-

Hostes vingueren, que de casa ens tragueren

Cada vegada són més les espècies que troben fora de les seves àrees naturals un medi apropiat per subsistir. Aquesta capacitat extraordinària d'adaptació s'ha convertit en una amenaça real d'extinció per a algunes espècies autòctones. Les conseqüències d'aquesta invasió són imprevisibles, però els experts coincideixen a establir-ne algunes: predació sobre espècies autòctones, incapaces de defensar-se dels atacs; desplaçament d'altres espècies que comparteixen el mateix nínxol ecològic; alteració de l'hàbitat i modificació de l'ecosistema; hibridació amb espècies similars, de manera que s'afavoreix la contaminació genètica i la pèrdua de biodiversitat; transmissió de malalties infeccioses i parasitàries, etc. Ara bé, les espècies invasores no sempre arriben accidentalment, per mar, terra i aire, sinó que en ocasions és el mateix home qui les introdueix. Els motius per a la seva introducció estan relacionats amb l'explotació comercial (granges cinegètiques, aqüicultura, granges pel·leteres, etc.), l'àmbit particular (portar animals com a record d'algun país o per col·leccionisme), o el foment d'activitats de caça i pesca.

bada del visó americà és un problema greu per a les espècies autòctones, perquè és difícil controlar els cursos fluvials i les zones humides, que és l'hàbitat exclusiu del visó europeu”.

Destinació: les Illes Balears. En el cas de les Balears, el problema generat per l'arribada d'espècies invasores és més alarmant, a conseqüència de la fragilitat dels ecosistemes insulars.

La gavina vulgar es distribueix per la major part del litoral penya-segat de les Illes Balears i per gairebé tots els illots costaners. És una espècie depredadora que s'alimenta en femers, ports i altres zones humanitzades. En una colònia de gavines vulgars és difícil que hi pugui criar una altra espècie d'ocells, a causa de la seva afeció per la captura de polls i ous, fins i tot els propis. És un ocell molt agressiu i sorollós.

La tortuga de Florida es troba en diversos territoris dels EUA i Amèrica del Centre, i ha arribat a Catalunya, el País Valencià i part de les Balears. Pot viure a qualsevol lloc on hi hagi aigua, com embassaments, safareigs o canals. Sovint, persones que les han pres com a mascotes, les acaben alliberant, de manera que es crea un perill en hàbitats diferents a les seves zones d'origen.

El gat assilvestrat, que no s'ha de confondre amb el veritable gat salvatge, amenaça moltes espècies d'ocells, molts dels quals estan protegits, com el

La *Paysandisia* pot fer molt mal a les Balears.

virot. Aquest gat també és un enemic per als caçadors, ja que ataca directament els nius de perdius i de guàtleres

Alguns invertebrats també s'han convertit en invasors a les Illes. És el cas del cranc de riu americà, també proble-

màtic al País Valencià, que resulta un potent depredador d'ous i joves tant de peixos com d'amfibis.

Amb el comerç de fustes i plantes per a jardineria, arriben insectes fitòfags en estat larvari o de crisàlide, que poden arribar a sobreviure i criar, i produir, així, plagues importants. Un exemple recent n'és el de la papallona *Paysandisia* o plaga de les palmeres, que pot acabar atacant l'única palmàcia autòctona de les Illes, el garballó. En aquest sentit, cal parlar de l'eruga barrinadora, provinent de l'Amèrica del Sud, que ataca palmeres. L'eruga es menja les fulles i els brots i arriba a matar el peu de l'arbre. Ataca tot tipus de palmeres, però especialment el garballó, la palmera datilera i la palmera canària.

Pel que fa als peixos invasors, ocasionen greus conseqüències les espècies d'aigua dolça introduïdes amb finalitats de pesca recreativa o simplement amollades inconscientment. Entre aquestes, destaca la carpa *Cyprinus carpio*, que actua com un autèntic espoliador dels fons i el black-bass *Micropterus salmoides*, perillós depredador de la fauna aquàtica autòctona.

Es pot aturar la invasió? L'article VIII-H del Conveni sobre la Diversitat Biològica determina que els països signants "impedirán que s'introdueixin, controlaran o eradicaran, les espècies exòtiques que amenacin ecosistemes, hàbitats o espècies". Els departaments de Medi Ambient de Catalunya, les Illes i el País Valencià tenen en marxa protocols de control i actuació sobre la fauna invasora per protegir les espècies autòctones, però el cert és que la vigilància exhaustiva és, si no impossible, molt difícil. Sobre la possibilitat de retornar hàbitats envaïts al seu estadi inicial, Xavier Espadaler, investigador del CEAU-Unitat d'Ecologia de la UAB, considera que "és una decisió política, que comporta moltes despeses i que dependrà, lògicament, del lloc concret (un bosc del Vallès no provocarà la mateixa reacció que l'alzinar de Poblet o Aiguestortes). Sempre és difícil, però no impossible. Hi ha precedents d'eliminació d'alguna invasora, però ha estat en illes".

Gemma Aguilera
(amb informacions de
Damià Sancho)

El País Valencià foragita plantes exòtiques que perjudiquen la fauna

La Conselleria de Territori i Habitatge del País Valencià ha retirat 28.333 peus de plantes exòtiques al Parc Natural de l'Albufera de València per substituir-les per vegetació autòctona. Segons el Govern, l'objectiu és controlar i eradicar els nuclis de vegetació exòtica, que gradualment desplacen la vegetació pròpia de la zona, i destrueixen i degraden, així, els hàbitats naturals del Parc, tant de flora com de fauna. La presència de plantes exòtiques a l'Albufera és causa directa de l'acció de l'home, i més en concret, del procés urbanitzador que visqué la Devesa en les dècades dels anys seixanta i setanta. L'espècie exòtica que més abunda en l'àmbit del parc natural és l'eucaliptus, arbre d'origen australià que per la seva capacitat de creixement ràpid i d'absorció d'aigua s'utilitzava per dessecar embassaments temporals. També hi abunden espècies com el miòpor, arbust exòtic molt utilitzat en la jardineria per fer tanques delimitadores, i el *Carpobrotus*. Tot i que en menor nombre, s'hi poden trobar exemplars de iuca, pita i dent de lleó. Per substituir aquestes plantes invasores es plantaran espècies vegetals de ribera, com salzes i àlbers, i entre maig i setembre, espècies palustres com el lliri groc o l'enciamet de senyor.